

Augstās sviesta cenas ir daudzu faktoru rezultāts no svaigpiena ieguves līdz veikala plauktam

Publicēts: 25.08.2017.

[Jaunami](#)

Ņemot vērā piena produktu un īpaši sviesta cenu pieaugumu pēdējā gada laikā, Konkurences padome (KP) turpina sekot norisēm piena tirgū. KP secinājusi, ka sviesta cenas apmēru nosaka globālās tendences, pašizmaksas palielināšanās pārstrādes procesā izejvielu ierobežotās pieejamības dēļ, kā arī mazumtirgotāju uzcenojums.

Analizējot š.g. augusta datus, mazumtirdzniecības veikalos Latvijā 82 % sviesta cena svārstās no 7,95 līdz 13,61 EUR par kilogramu. KP, iepazīstoties ar Eiropas Komisijas publiskotiem datiem par globālām tendencēm Amerikas Savienotajās Valstīs, Okeānijas valstīs (Austrālija, Jaunzēlande u.c.) un Eiropas Savienībā (ES), ir konstatējusi, ka šī gada jūlijā salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju visā ES ir novērots sviesta cenas kāpums par 94 %, Okeānijas valstīs tas ir pat 118 % un ASV – 14 %.

Sviests ir lauksaimniecības produkts, kam ir salīdzinoši ilgstošs realizācijas termiņš, līdz ar to tas ir arī veiksmīgs eksporta produkts. Precēm, kas tiek eksportētas, cenu tiešā veidā ietekmē ES un globālā tirgus cenu tendences, kā arī pārstrādātāja izmaksas un mazumtirgotāja uzcenojums.

Globālā tirgū sviesta cenu kāpumu ir ietekmējuši gan sliktie laikapstākļi, gan arī Eiropas kopējā nostāja kvotu atcelšanai:

ievērojama daļa zemnieku pirms Eiropas tirgus liberalizācijas 2015. gadā bija spiesta pārtraukt piena ražošanu un pārorientēties uz lopkopības biznesu, vai arī pārtraukt saimniecisko darbību pilnībā, kas pamatojams ar saražotā piena pārpalikumu un ar to saistītajiem zaudējumiem. Laikā, kad tika pārtraukta piena ražošanas kvotu sistēmas izplatība Eiropā, piena iepirkuma ģeogrāfiskās robežas tika paplašinātas, taču zemnieku skaits, kuri varēja nodrošināt piena pieprasījumu, samazinājās; tādās piena ražošanas lielvalstīs kā Austrālija un Jaunzēlande nelabvēlīgo apstākļu dēļ būtiski samazinājies saražotā svaigpiena apjoms, un tas ievērojami ierobežo eksporta apjomus piena produktiem, rezultātā tiek palielinātas piena produktu cenas.

Ņemot vērā 2015. gadā notikušās izmaiņas, daļa piena saimniecību Latvijā izvēlējās govju šķirnes, kas ražo vairāk piena, bet ar mazāku tauku saturu. KP iegūtā informācija no piena kooperatīviem apliecināja, ka, jo vairāk piena izslauc no govīm, jo mazāks tauku saturs pienā, bet lielāks vājpiena saturs.

Arī Eiropas Komisija norādījusi, ka 2017. gadā govju pienam tauku saturs ir zemāks nekā iepriekšējos gados. Latvijas pārstrādātāji skaidro, ka pirms dažiem gadiem piens, ko nodeva zemnieki, bija ar 4,4 % tauku saturu, taču tagad tas pārsvarā satur, augstākais, 3,9 % tauku, kas sviesta ražošanas procesā ir būtisks samazinājums.

Jānorāda, ka pasaulē notiek arī iedzīvotāju ēšanas paradumu maiņa. Proti, pirms vairākiem gadiem iedzīvotāji uzturā lietoja lielu daudzumu augu tauku maisījumus un palmu eļļu, taču laika gaitā, novērojot to nelabvēlīgo ietekmi uz veselību, patērētāji arvien vairāk uzturā sāka lietot sviestu, līdz ar to pieaudzis pieprasījums pēc tā.

Saldo krējumu atkarībā no tehnoloģiskā procesa attiecīgi apstrādā, lai no tā iegūtu sviestu. Līdz ar to pārstrādātājam nereti ir nepieciešams iegādāties atsevišķi saldo krējumu no citiem pārstrādātājiem, jo no tā paša piena apjoma ar zemāku tauku saturu tie nespēj iegūt nepieciešamo saldā krējuma daudzumu, lai saražotu sviestu. Kā liecina pārstrādātāju sniegtā informācija, Latvijā saldā krējuma cena 2017. gada jūlijā salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju arī ir dubultojusies. Latvijas pārstrādātāji KP skaidro, ka šāds saldā krējuma cenas kāpums ir globālā tirgus pieprasījuma pēc piena taukiem, tai skaitā arī sviesta kā piena tauku produkta, rezultāts.

Attiecībā uz sviesta ražošanas izmaksām vairāki pārstrādātāji informēja KP, ka sviesta ražošanas pašizmaksa ir būtiski pieaugusi.

Kā liecina Eiropas Komisijas un Zemkopības ministrijas dati par pārstrādātāju sviesta cenām, 2017. gada augustā Latvijas pārstrādātājiem vidējās sviesta cenas bija 544 EUR/100 kg. Šajā pašā periodā ES sviesta industriālo pārstrādātāju cenas vidēji bija 589 EUR/100 kg. Savukārt 2016. gadā augustā pārstrādātāja cenas Latvijā bija 317 EUR/100 kg un ES vidēji – 333 EUR/100 kg. Tātad sviesta cenas kopš 2016. gada ir pieaugušas gan Latvijas, gan citiem ES sviesta pārstrādātājiem.

Visi augstākminētie iemesli norāda, ka ir novērojams piena tauku deficīts ne tikai Latvijā, bet arī ES, ko apliecina arī situācija mazumtirdzniecības veikalos, kur veikalu plauktos dažkārt nav pieejams sviests ar tauku saturu 82,5 %. Informācija, kas saņemta no Latvijas piena pārstrādātājiem, liecina, ka pēdējā laikā pieprasījums ir pieaudzis ne tikai pēc sviesta, bet arī pēc saldā krējuma. Pārstrādātājam ekonomiski izdevīgāk ir ražot saldo krējumu nekā sviestu, līdz ar to daļa no pārstrādātājiem sviestu ražot ir pārtraukusi. Latvijas pārstrādātāji arī apstiprina, ka no piena ar zemāku tauku saturu ekonomiski izdevīgāk ir ražot jogurtu un sieru nekā sviestu vai saldo krējumu.

Salīdzinot sviesta mazumtirdzniecības cenas Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, šobrīd novērojams, ka Latvijas tirgū vidējā sviesta regulārā cena ir par aptuveni 20 – 30 % augstāka nekā kaimiņvalstīs, taču, ņemot vērā sviesta cenu akcijas un zemākās cenas privāto preču zīmju sviestam mazumtirdzniecības vietās, cenu starpība faktiski samazinās. 2017. gada 25. jūlijā Eiropas Komisija norādījusi, ka sviesta cenu kāpums atspoguļojies mazumtirdzniecībā arī citās dalībvalstīs, piemēram, Beļģijā, Francijā un Spānijā.

Informācija Lauksaimniecības datu centra mājas lapā norāda, ka vidējā svaigpiena iepirkumu cena Latvijā 2017. gadā ir tikai nedaudz svārstījusies, proti, saglabājoties robežās starp 0,288 līdz 0,31 EUR/l. Vienlaicīgi konstatējams, ka pārstrādātāju piegādes cenas laika posmā no 2017. gada janvāra līdz augustam pieaugušas aptuveni par 40 %. Tajā pašā laikā KP konstatē, ka mazumtirgotāju uzcenojums sviestam sasniedz pat 70 %, neskaitot pievienotās vērtības nodokli (21 %). Ņemot vērā iepriekš minēto, KP secina, ka visā piegādes ķēdē – no svaigpiena ražotāja līdz veikala plauktam - sviesta cenu pieaugumā būtiska daļa ir arī mazumtirdzniecības piecenojumam.

Palielinoties globalizācijai, Latvijas svaigpiena ražotāji un pārstrādātāji aizvien vairāk izjūt globālo tendenču ietekmi un ir spiesti ar tām rēķināties. Globālās krīzes, ieradumu un tradīciju maiņa, globālais pieprasījuma pieaugums un vairāk vai mazāk cikliskas nestabilitātes piena nozarē padara piena un piena produktu cenas svārstīgas, radot piena ražotājiem un pārstrādātājiem gan papildu iespējas, gan riskus. Saldā krējuma un sviesta cenu kāpums jūlijā - augustā, kā arī beidzamā gada laikā vērojams svaigpiena un piena produktu cenu svārstības liecina, ka Latvijas piena tirgu spēcīgi ietekmē visi iepriekš minētie faktori un periodisko krīžu pārvarēšanai piena ražotājiem un pārstrādātājiem jābūt gataviem meklēt risinājumus ārpus tradicionāliem tirgiem.

KP arī atkārtoti norāda, ka konkurences uzraudzības iestādes nav cenu regulatori, un uzņēmējiem ir tiesības pieņemt individuālus lēmumus par cenu izmaiņām. Aizliegts ir vienoties ar citiem uzņēmējiem par šo cenu celšanu.

[Pārskats par svaigpiena iepirkuma tirgu laika posmā no 2016. gada jūlija līdz decembrim.](#)

[KP: svaigpiena iepirkuma cena atkarīga no tirgus apstākļu kopuma.](#)

[KP noslēdz pētījumu par piena tirgu Latvijā.](#)

<https://www.kp.gov.lv/lv/augstas-sviesta-cenas-ir-daudzu-faktoru-rezultats-no-svaigpiena-ieguves-lidz-veikala-plauktam-1>